

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

כ"ד נ' - ס"ז

חיי-שרה (תשכ"ז)

פרק זה עסקנו בו בגליונות רבים ונסינו לעמוד בכל פעם על צד אחר, על פנים אחרות של פרק עשיר זה, עשיר ברעיונות, בתאורים, באפיון אישים, בשיחות. הפעם עיינו בבעיות של אמנות הספור ובבעיות סגנון.

לשאלה א' עיינו בגליון תשי"ב שבו העמדנו זה מול זה את ספור הכתוב ואת דברי העבד החוזר על הספור והראינו את גישות הפרשנים לשוניים המרובים. ועיינו גם גליון תש"ך. הפעם שאלנו לסכניקה הספורית של התורה אשר יש והיא מאריכה בחזרה כגון שמואל א' פרק ד' ויש שהיא מקצרת ואינה שמה כפי הרץ, המבשר, עד הראיה, הנואם וכ' את הספור המפורט שנית אלא מסתפקת בקביעת העובדה: ויספר לו (להם) "את כל הדברים האלה". (וע' בר' כ"ט י"ג).

והנה רואים אנו בפרקנו (פרק כ"ד) שהתורה משתמשת באותו פרק בשתי הדרכים, בדרך הארוכה ובדרך הקצרה. ואל יעלה על הדעת שבחזרה בקצרה בסוף כדי להמנע מחזרה שניה (מספור הענינים בפעם השלישית!) ושמסוּם כך בא הסדר של חזרה ארוכה, סכום קצר ולא להיפך. שהרי רואים אנו בפרק מ"א סדר הפוך: תחילה ב' ח' בא הפסוק התמציתי: "ויספר..." להם את חלומי: ואח"כ בבוא יוסף בא הספור המפורט. וכמובן שאין הבחירה לדרך הארוכה ולדרך הקצרה דבר שבמקרה. ומצאנו גם שהתורה הולכת בדרך של ספור הכתוב ושתי חזרות, כגון בבר' ל"ט, וספור הכתוב ושלש חזרות כגון מלכים א' א'.

ועיינו לזה גליון וישב תשי"ז.
" חיי שרה תשי"ט.
" מקץ תש"ד.

לשאלה ב' העוסקת בהבדל שבין "אתו" ו"עמו" - הבדל שמושש לגמרי בענייני של זמננו ועיינו גם בבר' י"ג פסוק א', פסוק ה'.

ועיינו גליון בלק תש"ו לפרושי הכתב והקבלה והמלבי"ם שהובאו שם.

לשאלה ג':

הסכמתם של בני משפחת רבקה שבאה בעקבות ספור העבד ובהשפעתו, באמרת בצורה מחלטה: "לא נוכל דבר אליך רע או טוב". הקשי בבטוי האחרון בולט. "דבר מסוב ועד רע" כרגיל פרושו לדבר כל דבר שהוא - ואם לא יכלו לדבר רע או טוב - כיצד זה המשיכו לדבר? ולמה לא ידברו דבר טוב?

רש"י הולך כאן בדרך שבה על הפרשן ללכת בכל מקרה שהבטוי אינו משתבץ להקשרו אם יפורש כמשמעו, בכל היקפו; במקרים אלה על הפרשן לצמצם את היקף הבטוי ולראותו כלשון גוזמא.

וע' רש"י בר' י"ח י"ז ה"ה אשר אני עושה
" " מ"א מ"ד " את ידו ואת רגלו
ראב"ע שם. ס' ר' " וימת כל מקנה מצרים

בשתי הדוגמאות הראשונות שהבאתי מפרש רש"י שהכוונה אינה לתחולת הבטוי במלוא היקפו אלא לתחולתו בשטח מסוים אחד. לגבי עשיית ה' - רק עד כמה שהיא נוגעת לסדום, ולא לעשייתו. בארץ ומלואה. לגבי שלטונו של יוסף - בשטח הצבאי. ובמקומנו: לא כל דבר שהוא נשלל, אלא דבר של סרוב הוא הוא שנשלל. ו"טוב" ו"רע" אינו מתיחס לתכן הדבור אלא לצורתו.

בדרך זו הלך הרמב"ן בפרשו את הבטוי "מסוב עד רע" ל"א כ"ד:

השמר לך פן תדבר עם יעקב מסוב ועד רע.

... ופשוטו: השמר לך פן תדבר עמו לעשות לו טוב אם ישוב עמך מדרכו, או פן תפחידו לעשות לו רעה אם לא יבוא עמך...

גם כאן צומצם הביטוי "לדבר מסוב ועד רע" לדבור על שיבה עמו מדרכו.

ואלו לפי הרשב"ם יש אמנם להבין את הבטוי כמשמעו, במלוא היקפו. כאלו ממש בטל הדבר מפהם. ואם תאמר: סוף סוף הלא נתנו הסכמתם, אם כן יכלו דבר טוב? יענה הרשב"ם, שאין זו כלל "הסכמה", כי ההחלטה כבר נפלה (בידי שמים) וכל פעילותם היא רק בזה שאין מתנגדים לרצון ה'.

נחמה ליבוביץ